

Eesti Vabariigi peaminister
Eesti Vabariigi Valitsus
Eesti Vabariigi Riigikogu Ida-Virumaa toetusrühm
Euroopa Komisjoni Esindus Eestis

Avalik pöördumine 03.12.20 Vabariigi valitsuskabineti istungil kokkulepitud õiglase ülemineku fondi meetmete ettepanekute osas

On igati teretulnud, et Vabariigi valitsuskabinet otsustas algatada õiglase ülemineku (ÕÜM) protsessi Ida-Virumaal ja kutsus selle läbiviimiseks kokku juhtkomisjoni.

Juhtkomisjoni kuuluvad Ida-Virumaa arendusorganisatsioonide, ametiühingude ja tööstusettevõtete esindajad tööandjatena juhivad Vabariigi Valitsusele tähelepanu, et õiglase ülemineku fondi (ÕÜF) esmaseks ja põhiliseks eesmärgiks on toetada majandust, inimesi ja keskkonda nendes piirkondades, kus ootavad ees olulised ja keerulised sotsiaalmajanduslikud väljakutsed seoses Euroopa Liidu 2030 kliimaeesmärkide ja 2050 kliimaneutraalsuse saavutamisega.

Pidades silmas, et Euroopa roheleppes toodud kliimaeesmärkide täitmine avaldab negatiivset sotsiaalmajanduslikku mõju eelkõige nendele piirkondadele, kus toimub fossiilsete kütuste kaevandamine ja elektrienergia tootmine ning Eestis toimub fossiilsete kütuste töötlemine ainult Ida-Viru maakonnas, siis oleme sunnitud nentima, et Valitsuse tegevus on kahjuks hakanud kalduma kõrvale eesmärgipärasusest.

Õiglase ülemineku juhtkomisjoni kuuluvad Ida-Virumaa arendusorganisatsioonide, ametiühingute ja tööandjate/keemiatööstuste esindajad on väljendanud korduvalt oma tahet jagada õiglase ülemineku toetusfond proportsioonis 90% ettevõtluse arendamisega otseselt seotud tegevusteks ning 10% elukeskkonna arendamiseks, mis toetab ettevõtluskeskkonda vastavalt territoriaalsele kavale.

Juhime tähelepanu, et põlevkivist sõltuva Ida-Virumaa territoriaalse kava meetmed peavad toetama kolme põhieesmärki: kliimaneutraalsus aastaks 2050, töökohtade loomine ja majanduskasv. Kahjuks ei ole valitsuskabineti 03.12.2020 istungil kokkulepitud õiglase ülemineku fondi meetmete ettepanekud, milleks on põlevkivisektoriga samaväärse lisandväärtusega ettevõtluse väljaarendamine Ida-Virumaal ja rahvastiku väljarände peatumine, suures osas eesmärgipärased.

Õiglase ülemineku raames on vajalik erimeetmete rakendamine, kuna alates 2010. aastast tööstuse mitmekesistamise tavameetmed Ida-Virumaa programmide raames ei ole andnud piisavaid tulemusi. Ida-Virumaale ei ole tulnud märkimisväärseid suurinvesteeringud ega

loodud põlevkivisektoriga samaväärsed kõrget lisandväärtust tekitavat maakonna keskmisest kõrgema palgaga töökohti. Lähtudes eeltoodust, peaks Ida-Virumaa tuleviku otsustamine toimuma mitte kabinettides, vaid ida-virumaalased peavad saama õiguse ise otsustada oma tuleviku üle, vältimaks ettearvamatuid stsenaariume. Meie jaoks on vastuvõetamatu õiglase ülemineku piirkonna laiendamine väljapoole (NUTS 3) Ida-Viru maakonna piire. Õiglase ülemineku toetusmeetmed on konkreetselt ette nähtud fossiilkütustest energiat tootvate regioonide majanduse ümberkorraldamiseks.

Leiame, et Vabariigi Valitsus ei tohiks teha ennatlike kokkuleppeid ÕÜF jaotuskavas, vaid peab ootama ära Euroopa Parlamendi 17. septembril 2020. aastal vastuvõetud muudatusettepanekute lõpliku hääletuse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele, millega asutatakse õiglase ülemineku fond (COM(2020)0022 – C9-0007/2020 – 2020/0006(COD)).

Juhime veelkord tähelepanu eelpool nimetatud määruse artiklile 15:

Õiglase ülemineku territoriaalsetes kavades tuleks kindlaks määrata kõige negatiivsemalt mõjutatud territooriumid, kuhu õiglase ülemineku fondi toetus tuleks koondada, ning kirjeldada konkreetseid meetmeid, mida tuleb võtta liidu 2030. aasta kliimaeesmärkide ja aastaks 2050 kliimanetraalse majanduse saavutamiseks, eelkõige seoses fossiilkütuste tootmist või suure kasvuhoonegaaside heitemahukusega tegevusi hõlmavate rajatiste ümberkorraldamise või sulgemisega, kuid samas üleminekust mõjutatud territooriumidel töövõimaluste säilitamise ja laiendamisega, et vältida sotsiaalset tõrjutust, elanikkonna vaesumist ja väljarännet maakonnast. Arvesse tuleks võtta selliseid raskendavaid tegureid nagu töötuse määr ja rahvastikukao suundumused. Need territooriumid peaksid vastama NUTS 3. tasandi piirkondadele või olema nende osad. Kavades tuleks üksikasjalikult kirjeldada nende territooriumide probleeme, vajadusi ja võimalusi ning määrata kindlaks vajalikud tegevused viisil, mis tagab kliimamuutustele vastupanuvõimelise ning kliimanetraalsusele üleminekuga ja Euroopa roheline kokkuleppe eesmärkidega kokkusobiva majandustegevuse ühtse arengu. Õiglase ülemineku fondist peaksid rahalist toetust saama ainult need investeeringud, mis on kooskõlas üleminekukavadega.

Õiglase ülemineku Ida-Virumaal on võimalik vaid sujuva ja pikaajalise ülemineku tingimustes. Kõrge lisandväärtusega põlevkiviõlitööstuse ettevõtteid ei saa ning ei tohi sulgeda ennem, kui on loodud uued samaväärsed töökohad. Vastavalt õiglase ülemineku fondi asutamise määruse 2020/0006 artikkel 4 lõikele 2 võib toetada (fossiilkütustega seotud) tegevusi, kui nende mõjul vähenevad oluliselt heitmed, liigutakse kliimanetraalse majanduse suunas ja need aitavad kaitsta töökohti. Ka äsja avaldatud Eesti Keemiatööstuse Liidu poolt tellitud ja KPMG koostatud [analüüs](#) „Põlevkiviõli väärtusahela loodav Eesti rahvuslik rikkus“ jõuab järelduseni, et valitsuse tasakaaluka kliimapoliitika tingimustes:

- perioodil 2020-2040 suudab põlevkiviõli tootmine luua kuni 8,2 mld eurot rahvuslikku rikkust;

- süsinikumaksupoliitika karmistamine lõpetab põlevkivi väärimise perioodil 2030-2038 ja läheb Eestile maksma kuni 4,5 mld eurot;
- perioodil 2020-2040 põlevkivisektori nõrgestamine süsinikumaksuga ei ole Eesti riiklikes huvides.

2050 Kliimaeesmärkide täitmine on väljakutse kogu Eestile, kuid seda protsessi ei ole võimalik lahendada ainult kitsalt õiglase ülemineku mehhanismi kasutades. Juhime tähelepanu, et ÖÜF vahendid ei ole kogu Eesti murekohtade lahendamiseks, vaid rangelt sihipäraseks kasutamiseks. Õiglase ülemineku protsess peab olema iseenesest õiglane ning selle kindlustamiseks tuleks Õiglase ülemineku juhtkomisjonis kinnitada reeglistik otsuste vastuvõtmiseks, et välistada tulevikus täna tekkinud konfliktsituatsiooni. Ida-virulaste hääl peab olema kuuldav ja arvesse võetud.

Valitsuse tasakaaluka kliimapoliitika tingimustes peavad Ida-Virumaa tugevad omavalitsused, ametiühingud ja suurtööstused tagasi saama otsustusõiguse õiglase ülemineku protsessis. Eesti Vabariik peab tagama Ida-Virumaal õiglase ülemineku eesmärgipärasuse – kliimaneutraalsus, töökohtade loomine ja majanduskasv.

Allkirjastatud pöördujate poolt digitaalselt